
КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА ТА ПРАГМАТИКА

Отримано: 30 березня 2022 р.

Прорецензовано: 5 квітня 2022 р.

Прийнято до друку: 6 квітня 2022 р.

e-mail: iryna.s.bozhko@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2022-13(81)-12-16

Божко І. С. Конотативні антропоніми та квазіантропоніми на позначення пересічного громадянина. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острогор : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 13(81). С. 12–16.

УДК: 81'373.2

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2608-093X>

Божко Ірина Сергіївна,
кандидатка філологічних наук,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

КОНОТАТИВНІ АНТРОПОНІМИ ТА КВАЗІАНТРОПОНІМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПЕРЕСІЧНОГО ГРОМАДЯНИНА

У статті проаналізовано конотативні та квазіантропоніми на позначення поняття 'пересічний громадянин'. На сучасному матеріалі з'ясовано основні структурні та семантичні особливості таких назв в українській, французькій та німецькій мовах.

Конотативні антропоніми та квазіантропоніми виконують спільну функцію, однак мають різне походження; зазвичай межа між цими типами назв тонка. Конотативні антропоніми переважно є типовими національними іменами, прізвищами чи іншими типами найменувань певного – не обов'язково актуального – періоду. Квазіантропоніми залучають цілий спектр мовних засобів: обценізми та жаргонні слова; апелятиви, які експліцитно виражають значення пересічності (особливо у німецькій мові), експресивну лексику. Творення квазіантропонімів здійснюється через додавання до апелятивів типових антропоформантів та змішування антропонімних компонентів з апелятивами, якщо йдеться про двокомпонентну назву.

Конотативні та квазіантропоніми переважно мають зневажливе значення, а ті, які вживаються на позначення представників інших націй, подекуди можна вважати проявом мови ворожнечі. Більшість досліджуваних мовних одиниць належать до чоловічого роду, який має ознаки нейтральності. Назви жіночого роду не відзначаються ні меліоративним, ні пейоративним значенням порівняно з чоловічим. В окремих випадках назви жіночого роду вживаються з нейтральним значенням.

Структурно конотативні антропоніми та квазіантропоніми на позначення пересічного громадянина можуть складатися з імені; прізвища; імені і прізвища; ідентифікатора і прізвища; імені, патроніма і (іноді) прізвища. Поширеність структурних моделей зумовлена мовними традиціями та, як показує досвід, може змінюватися з часом.

Ключові слова: конотативний антропонім, квазіантропонім, пересічний громадянин, антропоформант, апелятив.

Iryna Bozhko,
candidate of philological sciences,
Sumy Makarenko State Pedagogical University

CONNOTATIVE ANTHROPNYMS AND QUASI-ANTHROPNYMS DENOTING AVERAGE CITIZEN

The article analyzes connotative and quasi-anthroponyms denoting the concept of 'ordinary citizen'. Basing on the current material, we clarify the main structural and semantic features of such names in the Ukrainian, French and German languages.

Connotative anthroponyms and quasi-anthroponyms have a common function, but are of different origins; usually the boundary between these types of names is negligible. Connotative anthroponyms are usually typical national names, surnames or other types of proper names of a certain period. Quasi-anthroponyms are formed by a range of linguistic means: the use of obscene and slang words; common names that explicitly express the meaning of mediocrity (especially in German), expressive vocabulary. The creation of quasi-anthroponyms is carried out by adding of typical anthroponymic affixes to common names and mixing anthroponymic components with appellatives in case of a two-component name.

Connotative and quasi-anthroponyms are mostly derogatory, and those used to denote representatives of other nations can sometimes be considered a manifestation of hate speech. The vast majority of the studied language units belong to the masculine gender, which has neutral meaning. Feminine names have neither ameliorative nor pejorative meanings compared to masculine ones. In some cases, feminine names are used with a neutral meaning.

Structurally connotative anthroponyms and quasi-anthroponyms denoting an average citizen may consist of a name; surname; name and surname; identifier and surname; name, patronymic and (sometimes) surname. The prevalence of structural models depends on language traditions and may change over time.

Keywords: connotative anthroponym, quasi-anthroponym, average citizen, anthropoformant, common name.

Постановка проблеми. Первинним призначенням власної назви є виокремлення об'єкту з ряду подібних, його індивідуалізація. З огляду на це використання власних назв у невластивій функції – як елементу типізації – видається щонаймен-

ше незвичайним. Але це закономірне явище, яке ми, ґрунтуючись на міркуваннях Г. Лукаш (Лукаш, 2011: 77), розглядаємо саме як конотонімізацію. Саме завдяки появі додаткового конотативного значення антропоніми розширюють сферу свого впливу, набуваючи водночас властивостей апелювання і власної назви. Квазіантропоніми, які є вторинними щодо конотативних антропонімів, зазвичай стилістично яскравіші та передають ширший спектр значень. Вони імітують реальні назви через комбінування елементів оніма й апелювання. Формально межа між конотативними антропонімами та квазіантропонімами дуже тонка, адже немає можливості переконатися що певний квазіантропонім не існує як реальне найменування. Тож конотативні антропоніми та квазіантропоніми зі значенням ‘пересічний громадянин’, вжиті в Інтернет-текстах та поза ними, увиразнюють мовлення, надають висловлюванню широкого спектру відтінків значення.

Питання вторинного значення власних назв неодноразово піднімалося у вітчизняній та іноземній ономастиці. Однак мова як відображення дійсності безперервно змінюється, породжуючи нові експресивні лексичні одиниці. Тому **актуальність** дослідження пов’язуємо передусім з активізованим вживанням конотативних та квазіантропонімів та потребою актуальних досліджень цих лексичних одиниць на сучасному етапі. Унікальністю цього дослідження є його порівняльний характер, адже воно здійснене на матеріалі української, французької та німецької мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Власній назві на позначення типових представників певної нації присвячено ряд досліджень вітчизняних і зарубіжних лінгвістів. Так, Г. Лукаш у статті «Про Петренків начистоту»: відантропоніми конотоніми на позначення пересічного українця» (2014) розглядає українські та російські прізвища на позначення середньостатистичного представника нації та описує умови формування конотеми ‘пересічний громадянин’. У статті Е. Roloff (2014) запропоновано огляд імен-типизацій у ряді європейських мов. Частково питання висвітлено в лексикографічних працях М. Gillet, зокрема у словнику власних назв, які мають негативну конотацію, «Le jean-foutre et la marie-salope. Les prénoms dénigrés, dévoués ou escanailés du Moyen âge à nos jours» та додатках до цього словника від 2016 та 2022 років. Питання розвитку конотативного значення типизації на вузькому конкретному прикладі розглядає Е. Boudillet (2016), однак у її дослідженні йдеться скоріше про регіональну назву представників певної професії, яка перегукується із конотонімом зі значенням ‘пересічний громадянин’. У габілітаційній праці V. Balnat (2017: 76) також приділено увагу конотонімізації / деонімізації власних імен. Ця робота прикметна тим, що аналіз здійснено на матеріалі двох мов: французької й німецької. Як бачимо, інтерес до проблеми конотативних антропонімів та квазіантропонімів зі значенням ‘пересічний громадянин’ виявляють лінгвісти різних куточків світу.

Метою цього дослідження є аналіз структури та семантики конотативних антропонімів та квазіантропонімів на позначення пересічного громадянина певної нації.

Роботу виконано на матеріалі текстів українською, французькою та німецькою мовами, зібраних переважно в соціальній мережі Twitter за останні роки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характерною рисою конотонімів та квазіонімів зі значенням ‘пересічний громадянин’ є передусім їхня віднесеність до чоловічого роду, який вочевидь у цьому конкретному випадку слід розглядати як маркер нейтральності. Конотоніми та квазіантропоніми на позначення осіб жіночої статі скоріше виняток ніж правило, однак наявні у вибірці. Ще однією характеристикою власних назв на позначення типових представників національності є наявність значно багатшої семантики, ніж просто ‘пересічний громадянин’, тому віднесеність окремих назв до цієї категорії може викликати сумнів, а найяскравіше ця конотація проявляється у текстах, де конотонім вживається не лише на позначення типової людини, а саме в сенсі типового представника нації або ж коли таке найменування здійснюється представником іншої нації.

Розглянемо запропоновані вище узагальнення на прикладах.

Жінки – типові громадянки. Отримані нами зразки вживання найменувань типових жінок в українській мові носять переважно обценний характер. Так, *тітка Срака* – будь-яка родичка жіночої статі: «не знаю як у великих містах але в маленьких цей вайб коли всі всіх знають і це перетворюється на екскурсію це бандит його зарізали біля дому це відомий лікар оперував **тітку сраку** ці батько з сином розбилися на машині це бока це шахтарі це німці» (Twitter, 26.04.2021; тут і далі зберігаємо правочис оригіналу – І.Б.); *Залуна Іванівна, Вагіна Іванівна* – найчастіше чиновниця: «Цифрова держава, країна в смартфоні. Половину заяв досі треба писати від руки і передавати особисто **Залуни Іванівні**, що працює два дні на тиждень з 10 по 11» (Twitter, 05.08.2021).

У французькій мові найменування типових жінок зазвичай не має яскраво виражених негативних конотацій. Так, *Madame Michu* – середньостатистична жінка, часто домогосподарка: «*Monsieur Tartempion et Madame Michu, tous deux ouverts d'esprit bien sûr, ne connaissant pas l'univers crypto, à qui serait présenté l'univers des cryptos en échangeant sur ses dangers et bienfaits technologiques, financiers, sociétaux, etc.*» (Twitter, 17.02.2022). Попри формально шанобливу структуру найменування, контексти вживання квазіантропоніма *Madame Michu* вказують на його зневажливий характер. Крім того, тоді як *Monsieur Michu* – це людина з вулиці (нейтральне значення), *Madame Michu* – домогосподарка, що загалом передбачає певні не зовсім позитивні імплікації.

Найменування *veuve de Carpentras* попри чітку вказівку на жіночий рід (‘вдова з Карпантра’) має узагальнююче значення і позначає фінансових інвесторів, які бояться ризику: «*Il y a autant d'écart entre le bobo cycliste parisien et le Tour de France qu'entre la veuve de Carpentras et le gérant de fonds professionnel mais bon*» (Twitter, 07.05.2021). Важливою рисою усіх назв із семантикою типовості є те, що вони переважно мають нюанс презирства, рідше – співчуття.

У німецькомовному просторі побутує найменування *Lieschen Müller* на позначення типової громадянки Німеччини: «*Prima, dann schließen sich jetzt alle Vulnerablen ein, damit Karl Napf und Lieschen Müller feiern und saufen können*» (Twitter, 21.02.2022). Однак якщо в українських еквівалентах зневага виражається через обценність, то у випадку з *Lieschen Müller* – через демінутивну форму. З інших німецьких квазіантропонімів варто згадати Еріку Мустерман – *Erika Mustermann*. Саме це ім’я зазвичай вказують на зразках документів. Існує ціле сімейство Мустерманів (від *Muster* – ‘зразок’) для різних типів документів. Цей квазіантропонім в цілому не має негативних конотацій. Прикметним є той факт, що у семантиці німецьких квазіантропонімів сема ‘пересічний громадянин’ реалізується не імпліцитно, а експліцитно. Окрім *Erika Mustermann*, таким іменем є *Otto Normalverbraucher* (‘Отто Нормальний-Споживач’), яке залежно від контексту може перетворюватися на

Otto-Normal-Sportzuseher, Otto-Normal-Ungeimpfte, Otto normal Bürger, Otto Normal Pleb тощо. Попри формальну нейтральність згаданих конструкцій, вони нерідко вживаються у зневажливому тоні. Від *Otto Normalverbraucher* утворено також жіночу версію *Ottillie Normalverbraucher*. До цієї компанії типових німкенів можна також додати okazionalne вживання *Gerda Geringverdiener* (Gerda Яка-Мало-Заробляє): «*Das sich stark machen für Leben hält 40 Wochen, dann müssen Ottillie Normalverbraucher und Gerda Geringverdiener sehen wie sie die nächsten 40 Jahre mit den negativen Umständen des positiven Ergebnis klar kommen*» (Twitter, 18.03.2018). Прикметною є передусім економічна спрямованість німецьких квазіантропонімів.

(Російсько-українська) війна в (квазі)антропонімії. Існують конотативні антропоніми-самоназви, а існують імена, отримані від іншого народу, нерідко ворожого. Уже, певно, класичним прикладом є *Ванька* (часто у множині *ваньки*) на позначення російського солдата та *Микола* на позначення українського (обидва конотоніми набули вжитку і серед українців, і серед росіян). Ці конотативні антропоніми, звісно, виходять за межі мілітарного дискурсу, однак їх вживання активувалося в контексті повномасштабної російсько-української війни. Окрім того, ці конотоніми семантично нерівноцінні: *Ваньками* зазвичай називають молодих, немотивованих, невідготовлених російських солдатів, чие життя низько цінується: «*З приводу полонених льотчиків. По перше, це вам не ваньки голодні. Їх мамкам-сестрам не можна віддавати*» (Twitter, 05.03.2022). При цьому *Миколи* – скоріше небагаті чоловіки середнього віку, роботяги: «*В навколівійському середовищі інколи посміювались з «Микол» – дядьків 50ти років у брудному пікселі ЗСУ. Але саме ці «Миколи» – небриті артилеристи з умовних Черкас/Вінниці і тягнуть цю війну! І з ними ми переможемо*» (Twitter, 21.03.2022). Відзначаємо також ряд конотативних антропонімів (рідше квазіантропонімів), які у свідомості українців позначають типового росіянина: *Смеля, Пахом, Афанасій, «Євфросіня, Серафім, Єлісей, Кулебяка*» (Twitter, 29.10.2021). Згадані імена не є типовими, а вживаються скоріше для висміювання показної традиційності, побожності, «православ'я» росіян. На позначення пересічних росіянок знаходимо okazionalne *Маріна Смірнова* та *Октябріна Петухова*. Якщо друге найменування близьке до квазіантропоніма, відсилає до ідеї радянщини, приниженості, то перше більш нейтральне, стало вірусним у соціальній мережі Twitter після твіту українського користувача @nekitKardashian: «*вы меня спросите что марина смирнова из школы номер 66 имени путина города ростов на дону которую в 2015 году отчим водил есть (кушать) макфлури ЛИЧНО виновата в том что русня бомбила нас с градус и я вам отвечу: да это так*» (24.12.2020). Твіт набув піку популярності в 2022 році, а ім'я *Маріна Смірнова* почало вживатися на позначення пересічних росіян в контексті колективної відповідальності за війну в Україні. Проте згаданий конотативний антропонім не вийшов за межі відносно вузької бульбашки, тому його статус лишається сумнівним.

Конотативні антропоніми зі зневажливим значенням, які позначають представників інших національностей, є, по суті, універсальним явищем. Так, у французькій мові є ряд (квазі)антропонімів-національностей: *Mohammed, Abdel, Abdoul, Fritz, Popof, Ruskof, Ivan, Mao, Manouel* тощо: «*Les ruskofs ne sont pas prêts d'envahir les pays de l'OTAN en #Europe... Ils attendent les ordres, ne sont pas motivés, pas nourris, pas ravitaillés...*» (Twitter, 26.03.2022). Такі імена-узагальнення зазвичай вживаються з відтінком презирства; подекуди їх можна кваліфікувати як мову ворожнечі.

Щодо **формальної структури конотонімів / квазіантропонімів** на позначення поняття 'пересічний громадянин' умовно виділяємо декілька типів:

а) **тільки ім'я:** *Микола, Іван* (про росіян), *Вася* (часто в сенсі 'дурник'), *Василина* (те саме, тільки про жінку), *Петро, Валера* (з пейоративним значенням, часто в сенсі 'дурник'), *Ганс* (зневажливо про німців), *Fritz* (серед французів на позначення німця), *Otto, Michel* (типові німці серед німців), *Jean-Kevin* тощо. Ці назви нерідко вживаються у множині: «*Schade, dass unsere «Verantwortlichen» (von denen ja keiner verantwortlich ist) lieber irgendwelche Ottos verpflichten*». (Twitter, 11.04.2021); «*шкודה мені микол у будь-яких випадках*» (Twitter, 9.01.2022). Відзначаємо те, що ця група назв доволі динамічна: попри те що старі конотоніми міцно тримають позиції, група розширюється за рахунок розвитку конотативного значення в інших власних назв. І це щоразу інший процес. В українському інтернет-просторі поширене найменування *славик* на позначення недалекої людини. «*Славик переказує вітання своєму підприємству «Жлобар», дівчині Катюні, ти мій цюююнчик, і поставте пісню. <...> Країна славків*» (Facebook, 23.11.2021). У комбінації з *Додіком*, 'будь-яка людина, про яку говориться зі зневагою' (Лукаш, 2018 : 104), це ім'я утворює квазіантропонім *Додіслав* з аналогічним значенням. Антропоформант *-слав* вживають для творення квазіантропонімів на позначення радикально консервативних українських чоловіків (зокрема і представників української ультраправої консервативної партії «Традиція і порядок»): *Хрестослав, Традислав, Прутнеслав* або ж і просто неприємних чоловіків: *Баранеслав, Крячеслав, Рогослав, Довбослав*. Окремі приклади такого вживання знаходимо також у сучасній науково-популярній літературі (Агеєв, 2021).

Подібні процеси відбуваються у французькій мові. По суті, конотативні антропоніми та квазіантропоніми на позначення пересічних громадян переважно, хоч і не завжди, мають відтінок зневаги. Це сталося з іменем *Kevin*, яке захопило Францію завдяки американському кінематографу (головний персонаж фільму «Сам удома»; актор і режисер Кевін Костнер тощо), проте згодом стало асоціюватися з несмаком та недалекої розумом (Malnory, 2016). У квазіантропонімі *Jean-Kevin* перший елемент забезпечує значення типовості, хоч при цьому теж вважається одним зі зневажливих імен, як про це свідчить словник M. Gillet (2013: 205), тоді як *Kevin* поглиблює цей нюанс презирства: «*selon jean kevin qui pense qu'il y aura le même rapport de perf entre M2 et M1 qu'entre A15 et A14*» (Twitter, 20.02.2022). Інше сучасне ім'я на позначення пересічного француза – *Frédéric*. Це роботяга, який вчасно сплачує податки. Контексти вживання цього імені наштовхують на думку, що йдеться передусім про француза середнього віку у баченні молоді: «*les darons, les boomers, les pères de familles, les frédéric*» (Twitter, 19.11.2020). Дещо застарілою, однак досі вживаною є тріада *Pierre, Paul, Jacques*, яку можна вважати аналогом для *Іванова, Петрова, Сидорова* і яка вживається також в англомовних текстах на позначення типових французів.

б) **тільки прізвище.** Серед сучасних українських вживань знаходимо мало прізвищ зі значенням типізації. Згадане вище прізвище *Петренко* скоріше закріплене за простакуватими та нетямущими правоохоронцями (Божко, 2021: 20). Нав'язані російською мовою тріади *Іванов, Петров, Сидоров* та їхні українізовані версії *Іваненко, Петренко, Сидоренко* не мають поширення у лексиконі молоді. Водночас антропоформант *-енко* вживається як засіб типізації та українізації: «*Я десь бачила це довжелезну розмову про судьби Білорусі з пришепелкуватим Ромою Скрипіним, ще один експертний експерт*

експертенко» (Twitter, 30.05.2021); «уже Ліберали з великої букви Ли, і ще правнуків будуть у селі називать Лібераленки» (Twitter, 15.06.2021); «щойно проїхала повз справжню одеську шаурмячню назва ТРИ ШАУРМЕНКА» (Twitter, 06.01.2022); «Я ж наче і викладаю, і інюгда перекладаю, і трошки дослідник, і ПРОСТИ ГОСПОДИ твітерський блогеренко» (Twitter, 4.12.2021). Рідше вживається формант -ук: Тероборончук.

Для французької мови загалом не властиво вживати саме прізвище як елемент типізації. Нетиповим прикладом є *Dupont-Lajoie* на позначення француза-ксенофоба і расиста (за однойменним фільмом 1975 року Іва Буасе): «*C'est merveilleux, quand un bon gros Dupont-Lajoie assume son racisme bien gluant et sa haine de l'autre*» (Twitter, 10.03.2022). У подібному контексті вживається найменування *Bébert*, щоправда, як ім'я, застарілий демінутив від імен *Robert*, *Albert* або *Bertrand*. Моріс Жіле виводить найменування також від абрєвіатури *BBR* – *bleu, blanc, rouge* – кольорів французького прапора (Gillet, 2013: 405), яка подекуди фігурує в мовленні французів: «*Jpp des tocards gauchistes BBR qui deviennent experts sur l'Ukraine et qui postent tous un truc sur Azov et sur le drapeau de l'UPA*» (Twitter, 7.03.2022).

в) **ім'я і прізвище**. Ця модель реалізується як через фіктивні, так і через реальні елементи; нерідко вживають комбінацію, яка складається з реального антропоніма та квазіантропоніма. Прикладом такої гібридної назви є *Вася Пупкін*, що попри питомо російське походження іноді вживається на позначення недалеких українців: «*Хай дарлінг, імс Сорос. Лісен, ві нід ту вакцінеїт Вася Пупкін. С, Пупкін. Ай нід чіп інсайд зіс мазафакер*» (Twitter, 8.10.2021). На позначення росіян також вживається квазіантропонім *Іван Говнов*, найчастіше на позначення рядових військових. Менш негативне забарвлення мають найменування з питомо українськими компонентами: «*Розказує головлікар нашого жовтого дому Пантелеймон Нагнибіда*» (Twitter, 18.09.2021). В українськомовному сегменті соціальної мережі окремо побутують квазіантропоніми на позначення сербів, яких українці не вважають дружньою нацією: «*Барабошко зовсім збожеволів і анонсував, що наступного року хедлайнєром атлас вікенду 2022 буде Златко Вєраткович. Нагадаю, що цей співак ротом нелегально відвідував Жєну, де на вічному вогні смажів долму*» (Twitter, 01.08.2021); «*Сєрбський кореспондєнт Дрочко Вєсовіч авторитєтно заявив...*» (Twitter, 13.03.2022). У цілому в українській квазіонімії спостерігаємо домінування обсценної лексики. Ця тенденція стала особливо помітною під час повномасштабного вторгнення Росії на територію України та є імовірно проявом мови ворожнечі та спробою емоційного роззатяження.

Утім, новотвори обсценного значення є скоріше універсальним явищем, і квазіантропоніми на зразок *Jean Bite* (французька мова) чи *Hans Schwanz* (німецька мова) не є чимось надзвичайним, однак значення типовості ними виражається лише оказіонально і лише частково, зважаючи на потужний потенціал обсценного компонента.

У французькій лінгвокультурі найменування на позначення типового представника нації зі структурою *ім'я + прізвище* загалом не набуло поширення. Знаходимо лише поодинокі приклади вживання в академіській французькій, на появу яких імовірно вплинула англійська мова, де такі структури набули більшого поширення. Так, одним із прикладів є найменування *Joe Bleau*, яке поєднує в собі елементи англійської та французької лінгвокультур, які в підсумку формують фонетично привабливе найменування, яке звучить однаково римовано обома мовами: «*Effort de meilleure transparence. Les équipes de la NHL devront maintenant préciser la nature des blessures. Exemple: 'Joe Bleau, victime d'une commotion cérébrale...à la tête'*» (Twitter, 12.01.2019). Засвідчені лексикографічно найменування *Jean Dupont* і *Paul Martin* практично вийшли з загального обігу.

Структура *ім'я + прізвище* більш властива для німецької лінгвокультури, де вона може комбінувати як реальні елементи (*Karl Napf*, *Lieschen Müller*) так і реальні елементи з квазіантропонімами (*Erika Mustermann*, *Markus Möglich*, *Max Mustermann*, *Otto Normalverbraucher* та варіації на тему цих імен). Чи не найпоширеніше найменування типового німця – *Otto Normalverbraucher* – бере свій початок з кінофільму «Берлінська балада» (1948), де головний персонаж – колишній солдат вермахту. Прізвище *Normalverbraucher* запозичене з продуктових карток, на яких зазначалося: «*Тільки для нормальних споживачів*» («*nur für Normalverbraucher*») (Bartz, 2003). Окремі користувачі відзначають схильність своїх рідних використовувати на позначення пересічного німця імена політичних персоналій (*Jens Spahn*) та загальну назву, замасковану під власну (*Rosa Regenbogeneinhornpony*). Утім, це оказіональні вживання, які слід скоріше розглядати як прояви мовної гри.

г) **ідентифікатор + прізвище**. Ця структура властива передусім французькій мові: *Monsieur Tartempion*, *Madame Michu*, *Monsieur Durand*, *Monsieur Dugland*, *Monsieur Untel* / *Madame Unetelle*, *Citoyen Lambda*, *Monsieur Duchmol*, *Monsieur X* (Франція), *Monsieur Dupont* (Бельгія), *Monsieur / Madame Tout-le-monde*, *Monsieur Dupont* (Квебек), *Madame Pahud*, *Monsieur Duchmol* (Швейцарія). Частина цих номінацій загалом нейтральна і вживається в пресі.

В українській традиції структура *ідентифікатор + прізвище* зазвичай має у частині ідентифікатора назву професії: *суддя Голодрищенко*, *інспектор Петренко*, *генерал Голопупенко* тощо. Знаходимо також структури, які поєднують ідентифікатор-найменування члена родини з квазіантропонімом: *дід Пухто*, *тєотя Срака*.

У німецьких текстах знаходимо структуру *ідентифікатор + прізвище*, а також *ідентифікатор + ім'я + прізвище*: *Dr. Mustermann*, *Frau Maxine Mustermann*, *Frau Meier*, *Professor Humoris Causa Maximilian Mustermann*.

д) **ім'я + патронім (+прізвище)**. З очевидних причин до цієї категорії належать лише українські найменування нашої вибірки. Крім згаданих вище *Вагіни Іванівни* та *Залути Іванівни*, знаходимо також *Івана Івановича*, який у жаргоні працівників ДСНС позначає манекен потерпілого (із посту Instagram онлайн-видання *textu.org.ua*). На перший погляд оказіональне, однак все ж відносно широко вживане *Опанас Свиридович* позначає типового українського селянина, оскільки поєднує старі типові українські імена: «*Коли їдєш на новітньому т72 захоплювати кїєв і бачиш як з-за рогу виїжджає опанас свиридович на тракторі*» (Twitter, 16.03.2022). Імена *Опанас* і *Свирид* фігурують і в інших найменуваннях українських селян, щоправда з іншою структурою: «*Свіжий рейтинг армій світу. Топ-10: 1. США 2. Кутай 3. Київська область 4. Харків [...] 9. Збройне формування фермерського господарства Свирида Опанасенка [...]*» (Twitter, 08.03.2022); «*Треба попитать героя війни, відомого агронома з Малої Крижми Свирида Опанасовича Нєбийбабу*» (Twitter, 03.03.2022). *Свирид Опанасович* – персонаж Леся Подєрв'янського; також це псевдонім українського журналіста та блогера. Імовірно з цими фактами варто пов'язувати популярність комбінацій імен *Опанас* і *Свирид* для творення конотативів.

Висновки. Конотативні антропоніми зі значенням 'пересічний громадянин' становлять досить неоднорідну групу, оскільки кожен з них має декілька рівнів конотативного значення. Квазіантропоніми, функціонально ідентичні конота-

тивним антропонімам, дещо більш спеціалізовані, проте залежно від контексту також здатні реалізувати різні відтінки значення. Група назв на позначення пересічного громадянина динамічна: у ній збережено усталені найменування, водночас утверджуються нові назви, відбувається стрімкий процес творення okazionalizmів, реалізуються онімні ігри. Застосовно до конотативних антропонімів та квазіантропонімів зі значенням 'пересічний громадянин' нейтральним є найменування чоловічого роду. Наявні назви на позначення жінок в цілому не мають суттєвих семантичних відмінностей від імен, маркованих як чоловічі. Конотоніми на позначення інших національностей переважно мають пейоративне, яскраво виражене зневажливе значення, що є спільною рисою для української, французької та німецької мов. При цьому відмінними є структурні особливості конотативних та квазіантропонімів, що пов'язуємо з традиціями мови та слововживання. Проте відзначаємо можливість знаходження міжмовних еквівалентів, семантично і / або формально тотожних.

Перспектива подальших досліджень полягає у поглибленні знань про конотативні та квазіантропоніми, розширенні вибірки цих назв та більш детальному вивченні окремих, найбільш знакових назв.

Джерела та література:

1. Агеев В. Релігія має померти, або У кого ми повіримо після Бога. Київ : Віхола, 2021. 380 с.
2. Божко І. С. Сержант Петренко та Inspecteur Dupont: власні назви на позначення співробітників поліції в українській та французькій мовах. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations*. Collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference (Vol. 2), October 29, 2021. Amsterdam, The Netherlands: European Scientific Platform. P. 20–21.
3. Лукаш Г. П. «Про Петренків начистоту»: відантропоніми конотоніми на позначення пересічного українця. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : збірник наукових праць. 2014. Вип. 19, С. 28–33.
4. Лукаш Г. П. Актуальні питання української конотоніміки : монографія. Донецьк : Промінь, 2011. 448 с.
5. Лукаш Г. П. Словник конотативних власних назв. Вінниця : Твори, 2018. 280 с.
6. Balnat V. L'appellativisation du prénom. Etude contrastive allemand-français : ouvrage inédit en vue de l'obtention de l'habilitation à diriger des recherches / Ecole doctorale des Humanités, Université de Strasbourg, Strasbourg, 2017. 280 p.
7. Bartz D. Superstar Otto Normalverbraucher, *Die Tageszeitung*, 1. Februar 2003 : Webseite. URL : <https://taz.de/Archiv-Suche!/818471/> (abgerufen am 27. März 2022).
8. Boudillet E. Des étrangers et des gens du dehors ou quand les Johnnies ne s'appelaient pas Petit Jean. *La Bretagne Linguistique*. 2016, P. 45–88.
9. Gillet M. Le jean-foutre et la marie-salope. Les prénoms dénigrés, dévoyés ou encanaillés du Moyen Âge à nos jours. Namur, 2013.
10. Malnory C. Comment les Kevin ont déferlé sur la France (puis sont devenus la risée de tous). *Slate* : site web. URL : <http://www.slate.fr/story/123897/kevin> (date d'accès: 22.02.2022).
11. Roloff E. Gestatten, Erika Mustermann und Otto Normalverbraucher. Aufklärung über vermeintliche Durchschnittsmenschen, die im Alltag am Rand stehen. *Jahrbuch für Marginalistik*. Berlin : LitVerlag, 2014, S. 47–60.

References:

1. Ahejev, V. (2021). *Relihiya maye pomerty, abo U koho my poviryemo pislya Boha (Religion must die, or In whom we will believe after God)*. Kyiv: Vikhola.
2. Balnat, V. (2017). *L'appellativisation du prénom. Etude contrastive allemand-français*. (Ouvrage inédit en vue de l'obtention de l'habilitation à diriger des recherches). Ecole doctorale des Humanités, Université de Strasbourg, Strasbourg.
3. Bartz, D. (2003). *Superstar Otto Normalverbraucher*. Retrieved from: <https://taz.de/Archiv-Suche!/818471/>
4. Boudillet, E. (2016). Des étrangers et des gens du dehors ou quand les Johnnies ne s'appelaient pas Petit Jean. *La Bretagne Linguistique*, 20, 45–88.
5. Bozhko, I. S. (2021). *Serzhant Petrenko ta Inspecteur Dupont: vlasni nazvy na poznachennya spivrobotnykiv politsiyi v ukraiyins'kyi ta frantsuz'kyi movakh. (Sergeant Petrenko and Inspecteur Dupont: proper names to denote police officers in Ukrainian and French languages)*. Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations. October 29, 2021. The Netherlands, Amsterdam: European Scientific Platform.
6. Gillet, M. (2013). *Le jean-foutre et la marie-salope. Les prénoms dénigrés, dévoyés ou encanaillés du Moyen Âge à nos jours*. Namur.
7. Lukash, H. P. (2011). *Aktual'ni pytannya ukraiyins'koyi konotonimiki. (Current problems of Ukrainian connotonymy studies)*. Donets'k: Promin', 2011.
8. Lukash, H. P. (2014). «Pro Petrenkiv nachystotu»: vidantroponimi konotonimy na poznachennya peresichnoho ukraiyintsya. ("Frankly about Petrenkos": connotative anthroponyms to denote average Ukrainian). *Naukovi zapysky Vinnyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhalayla Kotsyubyns'koho. Seriya: Filolohiya (movoznavstvo) (Scientific bulletin of Vinnytsia Mykhalaylo Kots'ubynskiy State Pedagogical University. Series: Linguistics)*, 19, 28–33.
9. Lukash, H. P. (2018). *Slovyk konotatyvnykh vlasnykh nazv (Dictionary of connotative proper names)*. Vinnytsya: Tvory.
10. Malnory, C. (2016). *Comment les Kevin ont déferlé sur la France (puis sont devenus la risée de tous)*. Retrieved from: <http://www.slate.fr/story/123897/kevin>.
11. Roloff, E. (2014). Gestatten, Erika Mustermann und Otto Normalverbraucher. Aufklärung über vermeintliche Durchschnittsmenschen, die im Alltag am Rand stehen. In W. Hömberg, E. Roloff (Hg.) *Jahrbuch für Marginalistik* (pp. 47-60). Berlin: LitVerlag.